

ICOMOS – Medzinárodná rada pre pamiatky a sídla

Začiatky starostlivosti o kultúrne pamiatky siahajú hlboko do histórie. Spočiatku však išlo prevažne o zberateľské záujmy alebo prejav určitej piety. Subjektívne záujmy jednotlivcov prerástli do cieľavedomejšieho záujmu spoločnosti o kultúrne hodnoty až po Veľkej francúzskej revolúcii. Naďalej však zostávali predmetom záujmu najmä umelecké diela, na architektonické a urbanistické hodnoty sa nemyslelo. Rozvoj techniky a priemyslu v 19. storočí si vynútil väčšie zásahy do pomerne plynulého života miest. Boli to často aj väčšie prestavby, na mieste zborených hradieb vznikli okružné triedy. Po stránke odbornej a technickej sa však týmto problémom venovala malá pozornosť. Až r. 1899 vydáva Camillo Sitte "Umelecké zásady stavby miest" a r. 1890 Jozef Stüben "Stavba miest". Úsilie o organizovanie ochrannárskych tendencií však prerušila 1. svetová vojna. Až r. 1931 sa v Aténach konala medzinárodná konferencia architektov a urbanistov a r. 1933 bola prijatá *Aténska charta*. Táto prvýkrát v medzinárodnom meradle formulovala zásady ochrany kultúrneho architektonického dedičstva.

Po 2. svetovej vojne boli najprv starosti s odstraňovaním vojnových škôd. Až potom sa formulovali zásady na predchádzanie ničenia kultúrneho dedičstva. V r. 1954 UNESCO prijalo *Dohovor o ochrane pamiatok v prípade vojnového konfliktu* (Haag). V r. 1964 sa konal v Benátkach II. medzinárodný kongres architektov, zaoberajúci sa záchranou pamiatok a historických sídel. Prijali na ňom dnes už historický dokument *Benátska charta*, ktorý na desaťročia určil medzinárodnú stratégiu v oblasti odbornometodických prístupov pri ochrane architektonického a urbanistického dedičstva. Benátska charta bola aj základom pre vznik profesionálnej medzinárodnej organizácie na ochranu pamiatok a historických miest a sídiel.

V júni 1965 sa vo Varšave stretli zástupcovia 25 štátov, ktoré ratifikovali Benátsku chartu, aby založili *Medzinárodnú radu pre pamiatky a sídla* (ICOMOS). Medzi nimi boli aj zástupcovia vtedajšieho Československa.

Dnes, po viac ako tridsiatich rokoch činnosti, združuje ICOMOS odborníkov zo 65 štátov celého sveta. Zaoberá sa teóriou, metodológiou a realizačnými postupmi pri záchrane, konzervácii a reštaurovaní pamiatok a pri regenerácii historických sídel. Za toto obdobie zorganizoval ICOMOS desiatky odborných podujatí po celom svete a prijal množstvo odporúčaní a deklarácií s cieľom zabezpečiť odbornú záchranu kultúrneho dedičstva našej planéty. Zúčastňuje sa na záchrane mnohých významných pamiatok a komplexov na všetkých svetadieloch, poskytuje odborníkov na posudzovanie pamiatok a lokalít zaraďovaných do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva. ICOMOS vykonáva expertízy a poskytuje odbornú pomoc krajinám, ktoré o to požiadajú. Zároveň spolupracuje s mnohými svetovými organizáciami a nadáciami, s orgánmi Európskej únie, Radou Európy, vedeckými a odbornými inštitúciami, ICCROM atď.

Najvyšším orgánom ICOMOS-u je *generálna konferencia*, ktorá každé 3 roky volí prezidenta, generálneho tajomníka a 5 viceprezidentov (pre každý kontinent). Zároveň sa volí 12 členov exekutívneho komitétu, ktorý sa schádza raz ročne. Poradným orgánom je *konzultatívny komitét*, ktorého členmi sú prezidenti národných komitétov.

Na riešenie špecifických problémov pamiatkárskej teórie a praxe má ICOMOS 14 *medzinárodných špecializovaných komitétov*, ktoré majú svoje sekretariáty v rôznych krajinách. Sú to komitety pre archeológiu, kultúrny turizmus, hlinenú architektúru, fotogrametriu, konzerváciu dreva, konzerváciu kameňa, ľudovú ar-

chitektúru, historický urbanizmus, vzdelávanie, ekonómiu, historické záhrady a parky, podmorskú archeológiu, skalné maľby, sklo (vitráže).

Československo sa veľmi významne zúčastňovalo na činnosti tejto organizácie od jej založenia. V prvých rokoch to bolo najmä zásluhou profesora Emanuela Hrušku, dlhoročného predsedu Československého komitétu, ktorý bol uznávaným odborníkom v oblasti ochrany pamiatok a historických miest v medzinárodnom meradle. Odborníci zo Slovenska sa rovnocenne zúčastňovali na činnosti komitétu, a najmä ich zásluhou sa uskutočnili u nás významné medzinárodné konferencie o záchrane historických miest (Levoča, 1966; Bratislava, 1976), o ľudovej architektúre (Štrbské Pleso, 1970), o historických parkoch, hradoch a zámkoch (Bratislava, 1982).

Po rozdelení Československa sa organizácia rozčlenila na Český a Slovenský komitét ICOMOS. V Slovenskom komitéte pracuje 18 členov zo všetkých oblastí ochrany pamiatok a historických miest. Napriek niektorým počiatočným problémom, súvisiacim najmä s finančnou situáciou v odvetví kultúry, snaží sa Slovenský komitét ICOMOS-u riešiť problémy pamiatkárskej teórie a praxe. Vypracoval napríklad návrh deklarácie o ochrane kultúrneho dedičstva, podieľal sa na usporiadaní medzinárodnej konferencie o právnych aspektoch ochrany kultúrneho dedičstva (Smolnice, 1994), spolupracuje s Akademiou Istropolitana v profesionálnom vzdelávaní odborníkov, je spoluorganizátorom Medzinárodného dňa pamiatok, Dní európskeho kultúrneho dedičstva. Jeho členovia prispievajú k príprave nových zákonov, metodických materiálov a podrobných dokumentov. ICOMOS podporuje rozvoj medzinárodných kontaktov. Sprostredkúva vysielanie odborníkov na stáže do zahraničia, napríklad do letnej školy Jeunesse et Patrimoine vo Francúzsku, US ICOMOS v USA, školy Princa z Walesu vo Veľkej Británii, letných kurzov v Mauerbachu v Rakúsku, letných škôl v Krakove a podobne. Národný komitét ICOMOS sa usiluje vytvoriť platformu pre odbornú komunikáciu a na podporu všeobecného záujmu o kultúrne dedičstvo.

Jaroslav Liptay